

ODYSSÉEN

Vad som händer sedan, när det trojanska kriget är över, står att läsa i Homeros andra epos, *Odysseén*, som handlar om Odysseus hemfärd från Troja, en resa som tar tio år. Odysseus är den grekiske hjälten som alltid hittar på utvägar ur knepiga situationer. Det är han som ser till att det bildas en allians mellan de grekiska furstarna, och han är också den som listar ut hur grekerna ska ta sig in i det befästa Troja, en list som leder till Trojas fall.

På Odysseus förslag bygger grekerna en jättelik ihålig trähäst som de ställer utanför stadsmuren. Inne i den gömmer sig flera män. De låtsas segla bort från Troja men gömmer sig bland öarna i närheten.

Trojanerna känner sig lättade över att äntligen slippa belägringen. De tror att trähästen är ett offer åt gudarna och tar in den i staden. När natten är som mörkast smyger de görnda männen ut ur hästen och öppnar stadsporten. Samtidigt återvänder skeppen och grekerna väller in. Trojanerna har inte en chans att stå emot och blir antingen dödade eller sålda som slavar. Kriget är slut och grekerna återvänder hem.

För Odysseus del börjar resan hem bra men snart råkar han ut för det ena missödet efter det andra.

HOMEROS:

Ur Sången om Odysseus (Odysseen)
(svensk översättning av Tord Bäckström)

Berättelsen om cyklopen

Odysseus fartyg har lagt till vid en strand och tillsammans med några av sina män går han iland och vandrar upp på ön. De räknar med att bli välkomnade och som gästgäva har de med sig vin. De går in i cyklopen Polyfemos grotta, proussmakar hans goda ostar och lägger sig och väntar på jätten. Han kommer hem i kvällningen, släpper in djuren och stänger grottöppningen med ett gigantiskt klippblock. Så får han syn på männen men han har inga tankar på att vara gästvänlig.

Han sprang upp med händerna sträckta mot mina kamrater och fick tag i två, vilka han – som med valpar – på en gång dängde i marken så att hjärnan rann ut och fuktade jorden. Sen skar han upp dem, lem för lem, och redde sin måltid, varpå han åt som ett lejon från bergen, och utan att lämna något av köttet, av innanmätet och benen med märg i. Gråtande sträckte vi upp våra händer mot Zeus när vi såg hur **skändligt** cyklopen betedde sig. Allting föreföll hopplöst!

Men när cyklopen fyllt sin väldiga buk med att äta människokött och att vräka i sig mängder av mjölken, låg han där utsträckt inne i grottan mitt bland sin boskap.

I mitt manliga hjärta funderade jag på att smyga in på cyklopen, dra ut det vassa svärdet ur låret, måtta med handen där mellangärdet omsluter levern – och stöta till. Men en annan tanke höll mig tillbaka. Vi skulle alla ömkligt gått under därinne; vi kunde inte lyfta från grottans mynning det väldiga klippblock som han satte dit. Och suckande motsåg vi Gryningens ankomst.
/---/

Då gick jag fram till vår värd med en **bräddad** bägare av det mörkröda vinet och vände mig så till kyklopen med orden:
”Smaka på vinet, cyklop, sen du ätit köttet av mänskor!
Då får du se vilka drycker vi hade ombord på vårt fartyg.
Jag tog med mig det här som ett dryckesoffer – ifall du skulle vara så **misskundsam** att du skickade hem mig.

skändligt – skamligt

bräddad – fylld upp till kanten

misskundsam – barmhärtig, hygglig

* Ovtis – ”ingen”, ”ovtis” på grekiska, låter som Odysseus

Men du rasar ju outhärdligt! Ditt odjur – hur kan väl folk från mänskornas bygder hädanefter besöka en som dig, när du inte har vett att skicka dig bättre?”

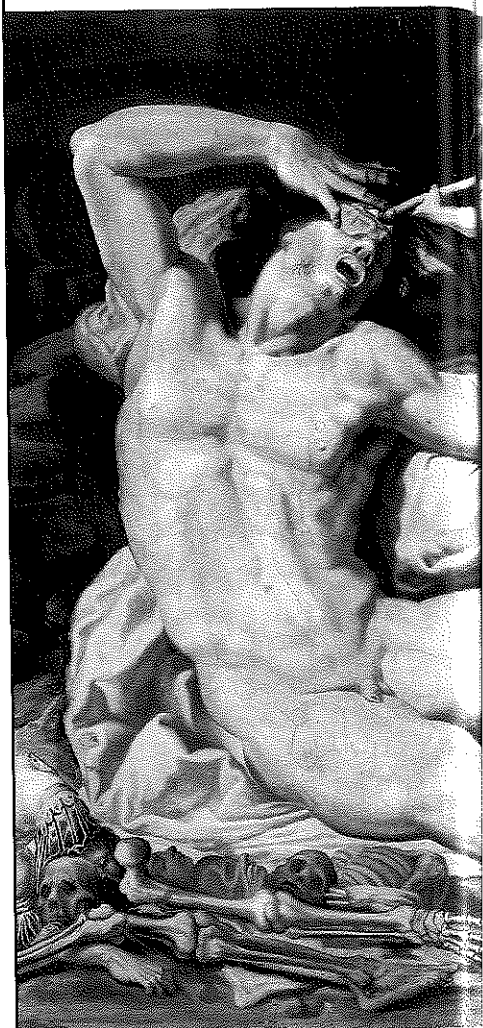
Sade jag. Cyklopen drack ur, och det ljuvliga vinet föll honom utomordentligt i smaken. Han ville ha mera: 'Äh, var nu hygglig och bjud lite mera! Och säg vad du heter omedelbart! Jag skall ge dig en vängåva, som du bör gilla. Även åt oss cykloper frambringar jorden ett utmärkt vin med yppiga klasar, som Zeus med sitt regn får att frodas. Men det här var av nektar- eller ambrosiatappning!'

Sa han, och jag skänkte genast i av det eldiga vinet. Tre gånger fyllde jag på, och tre gånger tömde han – i sin dårskap – pokalen. När vinet stigit cyklopen till hjärnan, tog jag åter med inställsamma tonfall till orda:

'Du har frågat mig efter mitt namn, cyklop. Jag skall säga dig vad jag heter – och du skall ge mig den gåva du lovat! *Ingen** lyder mitt namn, och Ingen kallar mig både mina föräldrar och alla kamrater och vänner därhemma.'

Sade jag, och den obarmhärtige svarade genast: 'Ingen skall ätas sist, efter alla sina kamrater, när jag har slukat de andra. Där har du din gåva som gästvän!' Sa han och vräkte sig bakåt på rygg, med den kraftiga halsen vriden åt ena sidan – och alltbetvingaren Sömnen övermannade honom. Ur svalget välldes det vin och bitar av människokött när han låg där och kräktes i fyllan.

Strax tog jag fram min påle och körde in den i glöden tills den blev riktigt het, under det att jag talade mod i karlarna för att se till att ingen svek oss av rädsla. Just som pålen höll på att ta eld, fast olivträet ännu var så färskt som det var, och det lyste förfärligt av spetsen, drog jag ut den ur elden. Kamraterna stod runt omkring mig,

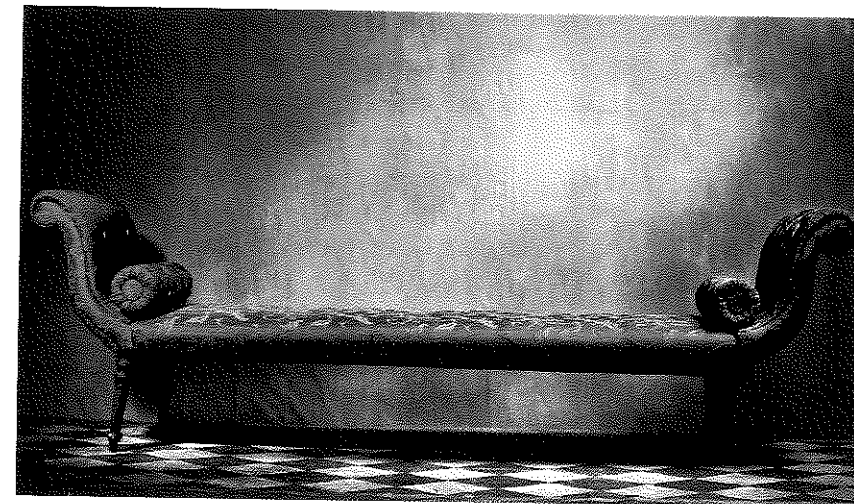
och en gudom ingav oss mod. De fattade pälen av olivträ och rände den spetsiga änden i ögat på cyklopen. Jag själv stod bakerst och pressade på och vred den runt – likadant som man gör med ett borrh när man borrar hål i bräder till skeppsbord: man drar i remmarna nedtill fram och tillbaka så att den utan uppehåll snurrar.

Så drev vi alltså nu den i elden spetsade pälen runt i cyklopens öga så blodet strömmade ut, och ögonlocket och ögonbrynet sveddes av hettan från den brända pupillen. Der fräste nere i roten – såsom när smeden doppar en yxa eller en **bila** med ett fräsande ljud i det kalla vattnet att härdas, vilket skänker åt järnet dess styrka. Cyklopen gav till ett fruktansvärt illvrål som genljöd i grottan, och vi tog till flykten, slagna av fasa. Han ryckte den blodiga pälen ur ögat alldeles vild av smärta och kastade bort den, i det han med en oerhörd, dånande stämma ropade på de andra cykloper som bodde i trakten, i grottor på bergens vindomsusade kammar. De hörde hans rop och kom dit från alla håll och stod kring hans grotta och frågade honom: 'Varför kallar du på oss med sådana vrål, Polyfémos, mitt i den härliga natten, och hindrar oss andra att sova? Är det nån som försöker att stjäla boskapen från dig, eller vill någon dräpa dig själv med list eller styrka?' Inifrån grottan svarade dem Polyfémos den starke: 'Ingen dräper mig, vänner, med list men inte med styrka!' Då gav de vingar åt orden och svarade honom och sade: 'Om du är ensam och ingen förgår sig emot dig – då är det väl någon oundviklig sjukdom som Zeus skickat på dig. Bed du en bön till din fader, till Herren av havet Poseidon!'

bila – bred yxa

Att läsa högt
sidan 328

SYNA TEXTEN

Sitt i grupper om 4–6 personer och stafettläs textutdragen i *Iliaden* och/eller *Odysseen*. Läs högt och rytmiskt, som du tänker dig att rapsoderna gjorde det.

Versmått är en kombination av versfötter (växlingen mellan betonade och obetonade stavelser) och rim. Under antiken var hexametern det vanligaste versmåttet i episk, berättande framställning. Andra tider föredrog andra versmått.

Hexameter, versmåttet som *Iliaden* och *Odysseen* skrevs på, består av sex daktyler och trokéer (blandat) per rad. Den sista takten är alltid en troké.

daktyl: (en betonad och två obetonade) **m**orgonen,
kompisar, **f**öredrag

troké: (en betonad och en obetonad) **L**ena **h**ostar **k**ulor

Sjung, o gudinna om **v**reden som **b**rann hos **p**eliden **A**killes.

PÅ SPANING

Det tog Odysseus nästan tio år att komma hem och ett av de första avbrotten i resan var äventyret hos cyklopen Polyfemos.

Läs om något annat av Odysseus möten. Skriv en kort notis om episoden i en tänkt artikel i en kvällstidning. Förslag: På Iotofagernas ö, Hos Kirke, Helios oxar, Skylla och Karybdis, Sirenerna, Kärlekshistorien med Kalypso, Skeppsbrottet vid fajakernas ö.